

سابقه نشر کتاب در کوبا به سال ۱۷۲۰ برمی‌گردد. کندی توسعه صنعت نشر کتاب به این دلیل بوده است که در نخستین سالهای استقرار اسپانیاییها در کوبا توجه چندانی از جانب حکمرانان به این جزیره ابراز نمی‌شد. در سال ۱۷۲۳ فهرستی از «بهای ارزاق عمومی» در چاپخانه خصوصی کارلوس هابره به چاپ رسید و این نخستین سندی است که در کوبا چاپ شده است. سیر تحول صنعت چاپ از این پس نیز بسیار کند بوده است. در آخرین دهه قرن هجدهم ورود حکمران دون لوئیس دولاس کازاس که مشوق بیداری فرهنگی و حرکت فکری مستعمره بود با دوران کوتاهی از پیشرفت سریع چاپ همزمان شد. با این همه باید اذعان داشت که کوبانیها در یکی از شاخه‌های هنر گرافیک (لیتوگرافی) از خود ذوق بسیار نشان داده‌اند، گرچه این صنعت نیز، با پیشرفت تکنولوژی، در حد چاپ آثار نقاشی کم و بیش هنری برای صنایع توتون و تنباکو متوقف ماند.

در طول قرونی که استعمار اسپانیا بر کوبا سلطه داشت سانسور آثار و نوشته‌ها در حکم مانعی در راه رشد کتاب عمل کرده است. همزمان با رشد فرهنگ ملی، نویسندگان زیادی در کشور پا گرفتند که هر یک در افزایش میراث فکری و هنری این کشور سهمی قابل توجه داشته است. لکن نویسنده کوبائی همواره دست به گریبان محدودیتها و مشکلات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی‌ای بوده که او را از چاپ آثارش باز می‌داشت. بسیاری از کتابهای با ارزش این دوره به ناچار در خارج به چاپ رسید و بسیاری هم چاپ نشده به دست فراموشی سپرده شد. در سالهای آخر قرن نوزدهم، به دلیل درصد بالای بیسوادی در جزیره (۷۵٪)، که خود ناشی از ادامه سنت برده‌داری بود، تیراژ هر کتاب حداکثر به ۲۰۰ نسخه بالغ می‌شد. اغلب این نسخه‌های معدود هم قبلاً به قیمت‌های گزاف پیش فروش می‌شد. تا مدت‌ها کتاب تنها در لاهوانا و ماتانزاس توزیع می‌شد و خریدار داشت و سالها طول کشید تا ایالات دیگر هم از نیمه دوم قرن نوزدهم خریدار کتاب شدند و سهمی از تولید کتاب را دریافت کردند.

از ۱۹۰۲ که جمهوری رسماً استقرار یافت تا ۱۹۵۹ عمده‌ترین ویژگی فعالیت‌های مربوط به نشر کتاب در کوبا فقدان چاپخانه‌های مجهز بود. در این دوران تنها چند هزار کتاب درسی در جزیره چاپ شد که باز هم به بهای گزاف به شاگردان مدارس خصوصی فروخته شد. در حالی که نویسنده کوبائی در به در به دنبال ناشر و چاپخانه

نشر کتاب

بود و نمی‌یافت، نولهایی کورین تلادو، رمانهای مصور طنزآمیزی که در امریکا نقاشی می‌شد و در مکزیك ترجمه، مجله‌های امریکای شمالی که به زبان اسپانیولی هم چاپ می‌شد، مثل لایف و تایمز و ریدرز دایجست، همراه با آثار پورنوگرافی و مطبوعات خرف کننده و تحمیقی صحنه چاپ و نشر کوبا را در این دوران پر کرده بودند.

این که سوپرمن محبوبیتی بسیار وسیع تر از نویسنده‌ای چون آلوکار پنتیه (Alejo Carpentier) و شاعری چون نیکولا گیلن (Nicola Gillen) داشت خود نشان می‌دهد که مملکت به یک بیماری وخیم فرهنگی مبتلا بود. حتی در درخشان‌ترین لحظه‌های حیات فکری جامعه هم انبوه بیسوادان حضوری باز دارنده و نومید کننده داشتند.

پس از انقلاب، انقلابیون کوبا مصمم شدند که وضعیت بحران زده زندگی فرهنگی کوبا را در کوتاهترین زمان متحول سازند. هدف کاملاً مشخص بود ولی کار چگونه و از کجا باید آغاز می‌شد.

انقلاب در اول ژانویه ۱۹۵۹ پیروز شد. نخستین سازمانی که با هدف تولید کتاب تأسیس شد گروه ناشران ملی کوبا (Imprenta Nacional de Cuba) نام داشت و در تاریخ ۱۵ مارس ۱۹۶۰ موجودیت آن اعلام شد. در این ۱۵ ماه بعد از دستیابی انقلابیون به قدرت، مهم‌ترین اقدام این سازمان انتشار توده وار کتاب یا انتشار کتاب در تیراژهای وسیع و با قیمت ارزان بود که این هر دو در تاریخ نشر کوبا بی سابقه بوده است.

در سال ۱۹۶۱ که مبارزه عظیم و شگفت انگیز مردم کوبا علیه بیسوادی آغاز شد صنعت چاپ و نشر کتاب در آن کشور تمامی نیرو و توان و امکانات خود را در اختیار این بیکار قرار داد. و در این راه موفق شد بیش از یک میلیون نسخه کتاب اول برای استفاده در آموزش ابتدائی انتشار دهد.

در کوبا

فرشته کاشفی

انقلاب آموزشی

بی‌گمان ریشه کن کردن بیسوادی از موفقیتها و دست‌آوردهای مهم انقلاب کوبا بوده است. این تلاش صرف‌نظر از نقش اساسی آن در حل مشکلات اجتماعی کوبا، از نظر شیوه و روش کار دارای ویژگی‌هایی است که آن را در میان جنبشهای مبارزه با بیسوادی جهان متمایز می‌سازد.

انقلاب کوبا با خود تغییرات زیادی به همراه آورد و شیوه جدیدی از تفکر و زندگی عرضه داشت که با آنچه قرن‌ها در آن کشور و سایر کشورهای امریکای لاتین سابقه داشت شدیداً در تعارض بود. بظاهر انقلاب کوبا از نظر ساختار نهادها و مفاهیم به آنچه در کشورهای سوسیالیست اروپای شرقی و چین ارائه شده است شباهت دارد ولی در عمل روایت کوبا از سوسیالیسم روایتی یگانه و بغایت متفاوت بوده است.

در کوبا حکومت از یک روش توتالیستی (یا توتالیتار Totalitarian) پیروی می‌کند که در آن حزبی واحد و حاکم وجود دارد و با رهبری فردی اداره می‌شود. کنترل و نظارت دولت در سطح وسیع اعمال می‌شود. رهبری انحصاری تمامی رسانه‌های گروهی در دست حزب است و تمامی سازمانها و فعالیتها از مرکز اداره می‌شود. در این مجموعه، هدف غائی و اساسی نظام آموزشی تغییر و تحول و انتقال افراد تحت کنترل این نظام است به سوی کمال مطلوبی که اومنیسم سوسیالیستی نام دارد با نظامی سیاسی که مهر کمونیسم را بر پیشانی خود دارد.

«طرح بزرگ» انقلاب آموزشی کوبا را چهار هدف اساسی زیر مشخص می‌کند:

۱. همگانی کردن آموزش و پرورش از مهدکودک تا دانشگاه تا آنجا که دانش و تکنولوژی در دسترس همگان قرار گیرد.
۲. جهت‌دهی مارکسیستی به امر آموزش و پرورش (رسالت ایدئولوژیک آموزش).

۳. آمیزش آموزش با اصول تکنولوژی، کار خلاقه و تولیدی و تحقیق.

۴. بسیج و سهم کردن توده‌های کارگری در آموزش و پرورش.

در این میان مهم‌ترین توفیق در اجرای هدف اول از طریق حذف شهریه، تأمین وسایل کار و کتابهای درسی مجانی، بورسهای تحصیلی و کمکهای اقتصادی به آموزش‌یابندگان بوده است.

بیکار با بیسوادی

کارشناسان اعزامی یونسکو که در ۱۹۶۴ برای ارزیابی کار به کوبا سفر کرده‌اند در گزارش خود به صرف بی‌دریغ منابع انسانی، زمانی و مادی اشاره دارند. و از آن برتر سازمان سیاسی نهضت و برنامه‌های مشخص و طرحهای دقیق را از علل موفقیت آن دانسته‌اند. علاوه بر آن لازم است به عوامل مساعد طبیعی - انسانی اشاره شود که نهضت از آن برخوردار بود. این عوامل عبارتند از: ۱- یکسانی زبان، ۲- آب و هوا و شرایط جغرافیائی، ۳- تراکم و فشرده‌گی جمعیت. و این هر سه در موفقیت یک برنامه و یا لاقلاً طول زمانی آن تأثیر دارند. طرح ریشه‌کنی بیسوادی در کوبا با دو برنامه کوتاه مدت و دراز مدت مشخص شد. هدف اولیه برنامه یکساله سوادآموزی رساندن هر فرد به سطح یادگیری کتاب اول بود. یادگیری این کتاب به زمانی معادل سه ماه نیاز داشت که طی آن سوادآموز خواندن و نوشتن را می‌آموخت. دوره‌ای که برای رساندن همه بیسوادان کشور به این مرحله در نظر گرفته شد یکسال بود. در ۱۹۵۹ وزارت آموزش و پرورش کار تأسیس کمیسیونهای سوادآموزی و آموزش پایه را در سطح کشور، ایالت و شهر بر عهده گرفت.

در ۱۹۶۰ کار جمع‌آوری وازگان کارگری و دهقانی برای به کار گرفتن در کتابهای درسی انجام و خاتمه پذیرفت. در همین سال روش تعلیم به آموزگاران و آموزشیاران آموخته شد. و بعد به کار تهیه آمار پرداختند تا تعداد و پراکندگی بیسوادان مشخص شود.

سال ۱۹۶۱ رسماً سال آموزش اعلام شد. شعار عمومی برای ملت کوبا در آن سال این بود «اگر با سوادی به دیگران بیاموز، اگر بیسوادی از دیگران بیاموز». دانش‌آموزان ده پانزده ساله با شور و شوق و با مشعل و کتابی در دست به مناطق کوهستانی و دهات دور افتاده و صعب‌العبور برای یاد دادن خواندن و نوشتن به بزرگسالان

بیسوادی که به علت فقدان مرحله بی‌گیری از نیمه قطع شده و بی‌ثمر مانده است. مرحله دوم یا مرحله آموزش دهقانی - کارگری از طریق کلاسهای شبانه و «گروههای مطالعه» دنبال شد. مرحله بعدی پیکار را شعار «شش کلاس سواد برای همه» مشخص کرد و از آن زمان آموزش مداوم افراد در سطوح مختلف همچنان ادامه داشته است.

تحولات نشر کتاب پس از پیکار

فراهم آوردن مواد خواندنی برای نوسوادان و ترغیب آنان به خواندن از مؤثرترین شیوه‌های پیگیری آموزش است. خطری که همواره يك نوسواد را تهدید می‌کند «بازگشت به بیسوادی» و فراموش شدن آموخته‌هاست و بیش از هر چیز از عدم تداوم برنامه‌های سوادآموزی و قطع رابطه نوسواد با مواد خواندنی و نبود مواد خواندنی مناسب ناشی می‌شود.

با موفقیت برنامه مبارزه با بیسوادی در واقع پایه‌های اولیه و تقاضای بالقوه برای ایجاد يك صنعت نشر نیرومند نهاده شد. عامل مؤثر دیگر ملی شدن و همگانی شدن آموزش و پرورش بود. این امر از جهتی باعث شد که ضعف آموزشی به سرعت به قوت مبدل شود و از سوی دیگر کار رسیدن به سیاستی مستقل و واحد در کار تدوین و انتشار کتابهای درسی را آسان نماید. «انتشارات ملی کوبا» (Editorial Nacional de Cuba) تا ماه مه ۱۹۶۲ به کار ادامه داد و از آن تاریخ با استفاده از وسایل و تجهیزات این مرکز، شالوده سازمان تازه‌ای ریخته شد که خود قسمتی از وزارت صنایع بود و «مؤسسه هنرهای گرافیک» نامیده شد. این اقدام راه را برای رشد و توسعه همکاری بین چاپخانه‌های کوچک‌تر و نیز هماهنگی تجهیزات تکنیکی در کارگاههای متوسط و بزرگ باز کرد.

به موازات سازمان مذکور «سازمان ناشران ملی کوبا» تأسیس شد که از نظر سازمانی تحت نظارت شورای وزرا بود. نظام نشر و چاپ کتاب با ظهور چاپخانه‌ها و ناشران جدیدی از قبیل نشر دانشگاهی (Editora Universitaria)، نشر آموزشی (Editora Pedagogica)، نشر جوانان (Editora Juvenil) و نشر سیاسی (Editora Politica) تکمیل شد. کیفیت کتابها در این دوره رو به بهبود بود. در اواخر سال ۱۹۶۵ برای پاسخگویی به نیاز مبرمی که به کتابهای درسی دانشگاهی وجود داشت، طرح ویژه‌ای به نام نشر انقلابی (Edición Revolucionaria) ریخته شد. تا آن تاریخ به دلیل محدودیتهای تحمیل شده از سوی قراردادهای بین‌المللی تولید این گونه متون در کوبا امکان‌پذیر نبود و سازمان مذکور برای حل

گسیل شدند. مردان و زنان عادی داوطلبانه ساعات فراغت خود را در اختیار نهضت گذاردند به طوری که در پایان سال تعداد آموزشیاران داوطلب به ۱۲۰۶۳۲ نفر رسید. به پیشنهاد کمیسیون ملی سوادآموزی مدارس و دانشگاهها از ۱۵ آوریل به مدت یکسال تعطیل اعلام شد تا از همکاری دانشجویان در امر تدریس استفاده شود. با این اقدام نیروی صد هزار نفره دانشجویان و دانش آموزان در اختیار جنبش قرار گرفت. «سپاه سوادآموزی» که مرکب از داوطلبان و دانشجویان و کارگران تحصیل کرده بود در جمع به ۲۳۳۶۰۸ نفر رسید که از راهنمایی فنی ۳۴۷۲۲ آموزگار رسمی برخوردار بودند.

از نظر سازمانی دواير چندی زیر نظر کمیسیون سوادآموزی وجود آمد. یکی از این دواير دایره انتشارات بود که عمدتاً از سوی «انتشارات ملی کوبا» حمایت می‌شد. کتاب اول و دستورالعملها و کتاب حساب را منتشر نمود. انتشار يك مجله مخصوص افراد نوسواد هم از فعالیتهای این بخش بود. و نیز انتشار جزوه‌های متعدد دیگر که هر کدام برای گروه خاصی در نظر گرفته شده بود از جمله جزوه‌هایی که روش تدریس را به داوطلبان غیر متخصص می‌آموخت. از ابتدای سال تحصیلی ۱۹۶۱ کلیه آموزگاران رسمی به نهضت سوادآموزی پیوسته بودند و کار تدریس مدارس ابتدایی را داوطلبانی از نهادهای توده‌ای اداره می‌کردند که در کار تدریس تجربه‌ای نداشتند. ساختار سازمانی پیکار مداوم در حال تجدیدنظر بود. کم‌کم از تمرکز فعالیتها کاسته و استقلال و خودمحموری بیشتری برای ایالات در نظر گرفته شد. از نیمه‌های سال کمیته‌های انقلاب توسعه یافت و اعضای آن برای تدریس به دور افتاده‌ترین مناطق اعزام شدند. در پایان سال هر واحد سوادآموزی مرکب بود از ۵۰ بیسواد و ۲۵ آموزشیار به رهبری يك آموزگار حرفه‌ای، يك مشاور سیاسی و يك رهبر گروه. به این ترتیب به هر آموزشیار دوسوادآموز می‌رسید و این نسبت از نظر کمیت ایده‌آل است. سرانجام در ۵ نوامبر ۱۹۶۱ شهرستان ملنادل سور در ایالت هاوانا به عنوان نخستین منطقه‌ای که پیکار با بیسوادی در آن با موفقیت خاتمه یافته است اعلام شد. از این زمان مسابقه‌ای برای اعلام پایان کار بین شهرستانهای مختلف آغاز شد. هر منطقه که مرحله اول سوادآموزی در آن انجام می‌شد نیروی خود را به کمک سایر مناطق می‌فرستاد. سرانجام در ۲۲ دسامبر اعلام شد که بیسوادی از کوبا رخت بر بسته است.

از این پس مرحله دشوارتری که به مرحله دوم یا مرحله بی‌گیری معروف است آغاز گردید. چه بسیار برنامه‌های مبارزه با

این مشکل به وجود آمد.

نخستین اقدام «نشر انقلابی» انتشار کتابهای دانشگاهی و توزیع مجانی آن بین دانشجویان دانشگاهها بود. این اقدام نشان داد که زمان مناسب برای طرح سیاست انتشاراتی تازه تری در سطح کشور فرا رسیده است و بنابراین در ۱۹۶۷ سازمان جدیدی احداث شد به نام «انستیتوی کتاب کوبا» که ضمن برخورداری از روحیه انقلابی و مثبت «نشر انقلابی» قادر بود در زمینه نشر کتاب برنامه ای کامل و همه جانبه و در عین حال بلندپروازانه اجرا کند. انستیتوی کتاب کوبا سعی کرده است کلیه عوامل مؤثر در مسائل مربوط به کتاب از قبیل ویرایش، تولید، توزیع، روابط عمومی و تجارت خارجی را در یک واحد مستقل سازمانی متحد و هماهنگ سازد. هدف این مؤسسه پاسخگویی به نیاز روزافزون مردم به کتاب و سایر انواع نشریات بوده است.

در کنگره «مسایل آموزش و فرهنگ» هدفهای اصلی این مؤسسه از بدو احداث به روشنی بیشتری بیان شده است: «همکاری مؤثر در تلاش عظیم آموزشی که هم اکنون در کشور در جریان است از طریق دنباله کردن و تحقق هدفهای اصولی و اساسی زیر به ترتیب اهمیت و اولویت:

- انتشار کتابهای درسی؛
- انتشار نشریات کمک درسی؛
- انتشار کتابها و نشریات کودکان و نوجوانان؛
- انتشار کتابهای سیاسی و ایدئولوژیک.

به دست دادن این تعریف استراتژیک به معنای آن نیست که از سایر اهداف غفلت و یا چشم پوشی شده باشد. در ۱۹۵۹ تولید کتاب ۲۰۰ عنوان و حدوداً یک میلیون نسخه بود. در ۱۹۷۲ تعداد کتابهای منتشر شده از سوی «انستیتوی کتاب کوبا» به ۲۱ میلیون نسخه بالغ گردید. استفاده دقیق و مطلوب از امکانات در مقایسه دورقم ذیل مشخص می شود: در نخستین سال احداث، این مؤسسه کمی بیش از ۸ میلیون نسخه تولید داشت. و با افزایش کارایی همان تأسیسات و امکانات اولیه توانست این رقم را در عرض سه سال به دو برابر برساند. در پنجساله ۱۹۶۷-۱۹۷۲ تولید کتاب به ۳۹۱۱ عنوان و ۸۸۱۰۰۰۰۰ رسید. مطابق آخرین آمار موجود در سال ۱۹۷۸ میزان انتشار کتاب به ۴۲۵۶۰۷۰۰ نسخه با ۹۶۶ عنوان افزایش یافته است. توزیع سالانه هر یک از انواع کتاب و نشریات در جدول زیر نشان داده شده است.

کتاب

سال	عنوان	تعداد نسخه
۱۹۶۷	۵۰۰	۸۵۰۰۰۰۰
۱۹۶۸	۶۸۶	۱۳۲۰۰۰۰۰
۱۹۶۹	۶۸۵	۱۵۸۰۰۰۰۰
۱۹۷۰	۶۴۷	۱۶۳۰۰۰۰۰
۱۹۷۱	۶۲۹	۱۳۳۰۰۰۰۰
۱۹۷۲	۶۶۴	۲۱۱۰۰۰۰۰
جمع کل	۳۸۱۱	۸۸۲۰۰۰۰۰

مجله

سال	عنوان	تعداد نسخه
۱۹۷۰	۴۹۴	۵۶۳۷۸۳۳
۱۹۷۱	۴۷۷	۶۴۰۲۰۵۰
۱۹۷۲	۴۷۷	۶۲۶۸۳۹۶

بروشور

سال	عنوان	تعداد نسخه
۱۹۷۰	۱۹۳	۶۹۱۹۳۳۹
۱۹۷۱	۲۵۴	۶۶۱۰۶۹۲
۱۹۷۲	۱۷۸	۵۷۷۴۰۵۵

از مجموع آنچه گفته شد چنین نتیجه می شود که این «انستیتوی کتاب کوبا» است که در تمام زمینه های مربوط به کتاب و کتابخوانی کار تدوین و تعیین سیاست فرهنگی این کشور را بر عهده دارد. حال بد نیست باهم به بررسی مسائل شاخه ای نشر کتاب در کوبا بپردازیم.

فروش و توزیع کتاب

تا قبل از انقلاب ۱۹۵۹ کتاب تنها در شهرهای بزرگ و مهم در دسترس مردم قرار می گرفت. در آن دوره نیازهای بازار کتاب

توجه است. در مواردی که تولید ملی نمی تواند کتابهایی را به دلیل محدودیتهای تکنیکی و امکانات نشر، منتشر سازد اقدام به ورود کتاب می شود. واردات بیشتر در زمینه های متون آموزشی، کتابهای مرجع، کتابهای مربوط به تکنولوژی و صنعت و ادبیات کودکان است. «دفتر تجارت بین الملل» وابسته به «انستیتوی کتاب کوبا» فعالیتهای مربوط به واردات و صادرات کتاب را بر عهده دارد. دفاتر ویژه ای از سوی این مرکز برای فروش و توزیع کتابهای منتشر شده در این کشور در بسیاری از کشورهای جهان افتتاح شده است.

ترجمه

ترجمه در میان فعالیتهای مربوط به تولید کتاب در کوبا نقش مهمی دارد. چاپخانه های وابسته به «انستیتوی کتاب کوبا» بخشی از خوراک خود را از طریق ترجمه ها تأمین می کنند. در این راه هم به ترجمه متون جدید ادبی توجه می شود و هم آثار کلاسیک از نویسندگان مختلف. در زمینه های صنعت و تکنولوژی و نیز علوم انسانی و اجتماعی نیز از منابع خارجی استفاده می شود. همچنین مقاله های چاپ شده در نشریات خارجی برای استفاده عموم ترجمه و منتشر می شود. ترجمه عمدتاً از منابع فرانسه، انگلیسی، روسی، ایتالیائی، پرتغالی و آلمانی انجام می شود.

کتاب کودکان و نوجوانان

می دانیم که کوبا یکی از معروفترین نویسندگان اسپانیولی زبان کودکان یعنی «خوزه مارتی» را به دنیا عرضه داشته است. با وجود این تا قبل از انقلاب، ادبیات کودکان در حوزه محدود نشر کوبا جایی نداشت. کتابهای وارداتی و انواع کتابهای تفریحی موجود نیز با ویژگیهای فرهنگی و اجتماعی کودکان کوبائی مناسب نداشت و حتی می توان گفت که ویژگی عمده این کتابها بدآموزی و فساد بود. در حال حاضر توسعه ادبیات خاص کودکان از جمله هدفهای اصلی آموزش و پرورش است. مسؤولیت گسترش و رشد ادبیات کودکان به عهده سازمانهایی واگذار شده است چون وزارت آموزش و پرورش، انستیتوی کودکان، اتحادیه مترقیان کوبا، تالار کودکان کتابخانه ملی، و نشر «نسل نوین» که ویژه انتشار کتابهای کودکان و تحت نظر «انستیتوی کتاب کوبا» است.

بسیاری از روشنفکران و هنرمندان کشور خود را در اختیار جنبش پیشبرد ادبیات کودکان گذاشته اند. رقابتهای ادبی،

معمولاً از طریق واردات تأمین می شد و به دلیل گرانی، تهیه آن برای توده های مردم عملی و مقرون به صرفه نبود. تهیه متون آموزشی حتی برای خانواده های متوسط با اشکال زیاد همراه بود و در عوض، مقدار زیادی از کتابهای داستانی مبتذل و کم مایه وجود داشت که با بهای ارزان به جماعت کثیری که قوه خریدشان از بهای این کتابها فراتر نمی رفت عرضه می شد. در واقع این مجموعه بی ارزش تنها نوع ادبیات قابل دسترس و مجاز برای توده مردم بود.

پس از انقلاب، توزیع کتاب از اطاعت قانون بازار سرباز زد و به نحوی منطقی با بالندگی سطح پذیرش فرهنگی و سیاسی مردم رابطه برقرار کرد. اولین کتاب منتشر شده توسط «نشر انقلابی» دون کیشوت بود با تیراژی معادل صد هزار نسخه که هر نسخه به بهای ۲۵ سنتا فروخته شد. با این اقدام سیاست جدیدی پایه ریزی شد که تا به امروز هم ادامه داشته است و آن عبارت است از تولید توده وار با قیمتهای نازل. کتابهای درسی در نظام آموزشی جدید به رایگان در اختیار دانش آموزان و دانشجویان قرار می گیرد. بهای کتاب با دز نظر گرفتن کاربرد اجتماعی آن تعیین می شود. کار توزیع کتاب به صورت عمده، در صورتی که انتشار آن از سوی سازمانهای گوناگون ملی انجام شده باشد، به عهده سازمان ناشر است. کار توزیع جزئی از طریق شبکه کتابخانه های وابسته به «انستیتوی کتاب کوبا» و کمیسیونهای انستیتو در هر ایالت انجام می گیرد. شبکه توزیع از هفت ناحیه که بر پایه تقسیمات جغرافیائی است تشکیل شده و هر ایالت کار سازمان دادن سهمیه خود را بر عهده دارد. این شبکه در مجموع مرکب از ۱۸۵ کتابفروشی بزرگ و ۷۸۲ کتابفروشی کوچک است (آمار ۱۹۷۲). «تالار مبادلات» مرکز دیگری است که امکان مبادله کتاب را برای توده های کارگری و کم درآمد فراهم آورده و استفاده از کتاب را در سطحی گسترده تر میسر ساخته است.

بازارسنجی و برنامه ریزی

تقاضای روزافزون برای کتاب و بخصوص مقتضیات طرحهای جدید آموزشی، طرح ریزی سیاست تعیین اولویت را در کار تولید و نشر کتاب ایجاب می کند. بنابراین سنجش بازار و آگاهی قبلی از احتیاجات واقعی کار برنامه ریزی چاپ و نشر و واردات کتاب را تسهیل می نماید. گردآوری و تحلیل این گونه اطلاعات زیر نظر «انستیتوی کتاب کوبا» انجام می شود. واردات کتاب تنها به عنوان عاملی کمکی در کار تولید ملی کتاب مورد

نقش جهان اسلام در دانش فرهنگ نویسی

نمایشگاههای هنرهای بصری، سمینارها و کنفرانسهای بسیار نیز در خدمت این هدف فعالیت دارند. دانشگاهها با بررسی خصوصیات تکاملی و روانی کودکان به این مهم توجه دارند. کتابهای کودکان بخش عمده ای از واردات کتاب را تشکیل می دهد. علی رغم تعداد کم چاپخانه های رنگی که امکاناتشان عمدتاً به نشر کتابهای آموزشی اختصاص دارد ۲/۵ میلیون نسخه کتاب برای کودکان و نوجوانان در ۱۹۷۲ منتشر شده است.

آموزش و کارورزی

تا قبل از انقلاب، کتابفروشان محدود کوبائی صرفاً فروشنده تلقی می شدند ولی امروز تعداد این کتابفروشان به هزاران نفر رسیده است. بیشترین درصد این گروه را زنانی با میزان تحصیلات پائین که کلاسهای کارورزی خاص را گذرانده اند تشکیل می دهد. در محدوده سوادآموزی بزرگسالان، بسیاری از کارگران ماهر و غیرماهر و کارکنان رشته های گوناگون خدمات و صنعت در کلاسهای کارآموزی و پیگیری دانشکده دهقانان و کارگران، دوره های دانشگاهی خاص شاغلین و یا دوره های زبان آموزی شرکت کرده اند. علاوه بر این گونه دوره های آموزشی که طبعاً کتابفروشان را نیز شامل شده است از سوی «انستیتوی کتاب کوبا» سخنرانها و سمینارها و کلاسهای کارورزی متعددی در زمینه کتاب و مسائل مربوط به آن برگزار شده و نیز مطالب بسیاری در زمینه های مربوط به این مسأله از قبیل تولید کتاب، تکنیکهای گرافیک و نقد ادبی و غیره چاپ و منتشر شده است. دوره های خاص کتابفروشان تا قبل از ۱۹۷۲ که انستیتوی نامبرده برگزاری آنها را عهده دار شد توسط کتابخانه ملی اداره می شد. هدف از این دوره ها بطور خلاصه این است که کتابفروش طی آن کتابفروشی را به عنوان حرفه ای فرهنگی شناخته و روش کمک به خواننده، دریافتن کتاب مورد نظر و نحوه ترغیب خوانندگان بالقوه به کتاب خریدن و کتاب خواندن را بیاموزد.

نوشته: دکتر ج. ف. اخیدیمه

ترجمه حکیم الدین قریشی

از مجله Islamic Culture، چاپ حیدرآباد هند (دوره ۵۳، شماره ۱)

پیش درآمد

تاریخ فرهنگنویسی در حقیقت تاریخ «آزمایش و اشتباه» است، اما فرهنگنویسی تقریباً به اندازه خود نویسندگی قدمت دارد. نوشته های سومریان روی لوحه های سفالی احتمالاً اولین واژه نامه های طبقه بندی شده است. ورود سریانیان به بابل، حرکت فرهنگنویسی را آهنگی سریعتر بخشید. در واقع نخستین اندیشه فرهنگ نویسی در حدود یک هزار سال پیش از میلاد مسیح علیه السلام رو به رشد نهاد. اولین مقاله به زبان چینی ممکن است به اندازه مقاله آشوریان قدمت داشته باشد. اما تعریف منظم تعداد کثیری از نشانه های زبان چینی یعنی «اره یا» بود که تاریخ تدوین آن را می توان بین ۲۰۰ پیش از میلاد و سال میلاد تعیین کرد. در حقیقت این اولین واژه نامه طبقه بندی شده بود. قدیمترین فرهنگ موجود، همان شوون^۱ به زبان چینی، تألیف «هوشون»^۲ در قرن اول میلادی است. فرهنگ مذکور شامل رساله های دستوری بود و با فرهنگنویسی اولیه عربی، که کمکی به درک و فهم قرآن و حدیث به شمار می آمد، نزدیکی زیادی داشت. در مراحل بعدی الفبای چینی که از لحاظ آوایی و بدون توجه به صورت کتبی آنها دسته بندی شده بود، در نوع چینی فرهنگنویسی شمول یافت. بی گمان، راهبان بودایی آنها را به همان نحوی که زبان هندی، بر خلیل تأثیر گذارده بود، تحت تأثیر خود قرار دادند.

همزمان با تولد حضرت مسیح، علیه السلام، فرهنگنویسی دستوری در دو زبان سانسکریت و یونانی استعلا گرفت. اولین کسی که واژه ها را بر مبنای اندیشه های فلسفی تقسیم کرد،